

Socialnämnden
Tjänsteskrivelse till socialnämnden

Datum:
2020-05-25

Diarienummer:
SCN-2020-00267

Handläggare:
Åsa Hedlund

Handlingsplan för socialnämndens miljö- och klimatarbete

Förslag till beslut

Socialnämnden beslutar

1. att anta handlingsplan för socialnämndens miljö- och klimatarbete enligt **bilaga**, samt
2. återrapportering av handlingsplanen sker i samband med rapporteringen av årsbokslut.

Ärendet

Samtliga verksamheter i Uppsala kommun ska bidra i kommunens hållbarhetsarbete. Socialnämnden ansvarar för att nämndens verksamheter bedrivs i enlighet med kommunens miljö- och klimatmål såsom det är beskrivet i antagna styrdokument.

För att säkerställa att detta görs har socialnämnden beslutat att prioritera hållbarhetsarbetet på de områden där nämndens miljö- och klimatpåverkan är som störst, i förhållande till verksamheternas egna möjligheter att utifrån sina förutsättningar bestämma och styra över miljöpåverkan. De prioriterade områdena är lokalanvändning, transporter och konsumtion.

Beredning

Handlingsplanen utgår från kommunövergripande styrdokument samt socialnämndens verksamhetsplan 2020 och har tagits fram med stöd av kommunens hållbarhetsavdelning samt i dialog med socialförvaltningens ledningsgrupp.

Föredragning

Uppsala kommun har en viktig roll som samhällsbyggare, samhällsaktör och tillsynsmyndighet när det gäller att påverka miljö- och klimatutvecklingen i en hållbar riktning.

Samtliga verksamheter i kommunen måste bidra i hållbarhetsarbetet och socialnämnden ansvarar för att nämndens verksamheter bedrivs i enlighet med kommunens miljö- och klimatmål såsom det är beskrivet i antagna styrdokument. För att säkerställa att detta görs har socialnämnden beslutat att lokalanvändning, transporter och konsumtion är de områden som nämnden behöver prioritera i miljö- och klimatarbete.

För respektive prioriterat område har åtgärder tagits fram som syftar till att minska nämndens miljöpåverkan. Alla politiker och medarbetare ansvarar för att bidra i hållbarhetsarbetet. Respektive avdelning ansvarar för att åtgärderna genomförs.

Ekonomiska konsekvenser

Ekonomiska konsekvenser kommer att beaktas i det fortsatta arbetet och vid behov hanteras i kommande tertialuppföljningar och mål- och budgetprocessen för 2021.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad den 25 maj 2020
- Bilaga, Handlingsplan för socialnämndens miljö- och klimatarbete

Socialförvaltningen

Ola Jeremiasen
Tf. direktör

Beslutsfattare:
Socialnämnden

Datum:
2020-05-25

Diarienummer:
SCN-2020-00267

Handlingsplan för socialnämndens miljö- och klimatarbete

Inledning

Uppsala kommun har en viktig roll som samhällsbyggare, samhällsaktör och tillsynsmyndighet när det gäller att påverka miljö- och klimatutvecklingen i en hållbar riktning. Hållbar utveckling är en utveckling som säkerställer att de globala målen¹ nås globalt, nationellt, regionalt och lokalt. Uppsala kommun verkar framförallt på den lokala arenan men påverkar och påverkas också av regionala, nationella och globala miljön. Kommunen bidrar till en positiv utveckling genom att bland annat resurshushålla, övergå till förnybara bränslen samt genom att välja giftfria och förnybara material. Kommunen verkar också för att vara en medveten och strategisk beställare genom att utnyttja upphandlingskraften.

Samtliga verksamheter i kommunen måste bidra i hållbarhetsarbetet och socialnämnden ansvarar för att nämndens verksamheter bedrivs i enlighet med kommunens miljö- och klimatmål såsom det är beskrivet i antagna styrdokument. För att säkerställa att detta görs har socialnämnden beslutat att lokalanvändning, transporter och konsumtion är de områden som nämnden behöver prioritera i miljö- och klimatarbete.

Syfte

Socialnämnden ska bidra till kommunens miljö- och klimatmål och förväntas följa antagna styrdokument på området. För att säkerställa att detta görs har socialnämnden beslutat att lokalanvändning, transporter och konsumtion är de områden som nämnden behöver prioritera i miljö- och klimatarbete.

Begrepp

Klimat	Begreppet klimat syftar på de genomsnittliga väderförhållandena under en längre period.
Miljö	Miljö syftar på naturen i närområdet och dess samspel mellan djur, artrikedom, biologisk mångfald och människan. Till exempel sjöar, hav, skogar, hagar eller bergskedjor.
Koldioxidekvivalenter	Koldioxidekvivalenter eller CO ₂ e är ett mått på utsläpp av växthusgaser som tar hänsyn till att olika sådana gaser har olika förmåga att bidra till växthuseffekten och global uppvärmning. När man uttrycker utsläppen av en viss växthusgas i koldioxidekvivalenter anger man hur mycket koldioxid som skulle behöva släppas ut för att ge samma verkan på klimatet.

¹ De 17 globala utvecklingsmål och Agenda 2030 för hållbar utveckling som antogs vid FN:s toppmöte den 25 september 2015.

Omfattning

Socialnämnden ska prioritera de områden där nämndens miljö- och klimatpåverkan är som störst i förhållande till verksamheternas egna möjligheter att utifrån sina förutsättningar bestämma och styra över miljöpåverkan. En stor del av socialnämndens verksamheter utgår från olika former av lokalanvändning men verksamheterna är också ofta beroende av transporter, i många fall för att transportera människor. Nämnden hyr samtliga lokaler som verksamhet bedrivs i och använder den kommungemensamma hanteringen för bilar etc. vid transporter. Mot denna bakgrund bedöms att nämnden behöver prioritera transporter och lokalanvändning samt konsumtion då det generellt står för en stor miljöpåverkan.

Socialnämnden ska följa de mål, inriktningar och styrdokument som har beslutats inom kommunen. Det innebär att nämnden förväntas eller kommer att förväntas genomföra åtgärder av miljö- och klimatskäl på andra områden och i andra situationer som inte nämns i detta dokument, till exempel när det gäller upphandling.

Aktuella styrdokument

Inom kommunen finns ett antal styrdokument som anger inriktning och sätter upp riktlinjer och förhållningsramar för kommunens miljö- och klimatarbetet. Denna handlingsplan utgår från de styrdokument som har direkt bäring på de områden nämnden ska prioritera enligt denna handlingsplan. Dessa är Policy för hållbar utveckling, Uppsalas ramverk för ekologisk hållbarhet, Miljö- och klimatprogrammet samt Avfallsplanen. Styrdokumentet beskrivs i korthet nedan.

Policy för hållbar utveckling²

Policyn tydliggör kommunens förhållningssätt till hållbar utveckling och definierar arbetssätt och metoder för implementering av hållbarhetsaspekter i all verksamhet. Policyn ska verka styrande i planering, budgetering, uppföljning och i genomförande av all verksamhet inom Uppsala kommun. Alla politiker och tjänstepersoner ansvarar för att säkerställa att hållbarhetsarbetet systematiskt implementeras i respektive verksamhet. Ytterst ansvarar nämnder och bolagsstyrelser för att policyn implementeras.

Enligt policyn ska all verksamhet utgå från följande principer:

1. Åtgärder som ger långsiktiga och strukturella förändringar i social, ekologisk och ekonomisk hållbar riktning ska väljas i första hand.
2. Åtgärder ska planeras ur ett helhetsperspektiv och hänsyn till påverkan utanför kommunens gränser ska vägas in.
3. Hållbarhetsarbetet utgår från samverkan i kommunens hela organisation – ett Uppsala - och skapar förutsättningar för en hållbar samhällsutveckling genom att arbeta tillsammans med invånare, myndigheter, näringsliv och föreningsliv.
4. All verksamhetsutveckling ska gynna en hållbar utveckling för Uppsala kommun och dess invånare. Nya lösningar och idéer bejakas genom att arbetet alltid ska ha ett lärandeperspektiv.

² Kommunfullmäktige den 27 maj 2017

5. Beslutsunderlag ska belysa och analyseras utifrån hållbarhetsaspekter. I beslutsärenden redogörs för hur hållbarhetsaspekter behandlats i beredningsarbetet.
6. Uppsala kommuns mål för hållbar utveckling ska aktivt kommuniceras internt och externt.

Uppsalas ramverk för ekologisk hållbarhet³

Uppsalas ramverk för ekologisk hållbarhet är en precisering av Policy för hållbar utveckling. Det ekologiska ramverket ska hålla samman de program och planer som utgör det långsiktiga arbetet med att skapa en ekologiskt hållbar utveckling.

Program och planer inom eller med bäring på det ekologiska ramverket som tas fram eller revideras ska arbeta utifrån prioriteringarna:

- Effektivt resursutnyttjande och kretsloppstänkande.
- Förnyelsebara och klimateffektiva energikällor och material.
- Giftfritt samhälle där hälsa och miljö går hand i hand.
- Den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön utvecklas, främjas och nyttjas hållbart.

Program och planer inom eller med bäring på det ekologiska ramverket som tas fram eller revideras ska arbeta utifrån principerna:

- En ekologiskt hållbar kommun är en attraktiv kommun.
- Ekologisk hållbarhet är en drivkraft för ekonomisk och social utveckling.
- Framtida generationers Uppsalabor ska ha lika stora möjligheter att tillfredsställa sin grundläggande behov som vi har idag.
- Uppsala minskar sin direkta lokala miljöpåverkan och därigenom sin indirekta globala miljöpåverkan.
- Uppsala kommun arbetar med de viktigaste frågorna inom ekologisk hållbarhet oavsett den egna rådigheten.
- Den ekologiska hållbarheten finns med i planeringsprocessen från start.
- Insatser planeras ur ett systemperspektiv. Insatser som är långsiktiga, samhällsekonomiskt lönsamma och som skapar strukturella förändringar ska eftersträvas.
- Kommunens upphandlingskraft ska användas aktivt för positiv miljö- och näringslivsutveckling.
- Insatser inom ett miljöområde ska stärka eller som minimikrav inte stå i konflikt med andra miljöområden.
- Uppsala kommun är en ledande kommun inom ekologisk hållbarhet.

Miljö- och klimatprogrammet⁴

Miljö- och klimatprogrammet är en del i kommunens arbete för en ekologiskt hållbar utveckling. Programmet syftar till att minska negativa miljöpåverkan och maximera positiva påverkan. Det består av långsiktiga mål och tio etappmål och fokuserar på två av vår tids största utmaningar: klimatpåverkan och giftfri miljö. Programmet anger kommunens två långsiktiga klimat- och miljömål:

- Fossilfritt Uppsala 2030 – klimatpositivt Uppsala 2050

³ Kommunfullmäktige den 24 februari 2014.

⁴ Kommunfullmäktige den 24 februari 2014.

- Giffri miljö 2050.

En stor del av miljö- och klimatprogrammet behandlar kommunens plan för anpassning till de klimatförändringar som sker och som inte kans förhindras i framtiden. Samtliga nämnder och bolag berörs av förändrat klimat och klimatanpassningar ska integreras i samtliga verksamheter inom den kommunala organisationen.

Avfallsplan⁵

Avfallsplanen handlar om att öka återanvändningen, minska mängden felsorterat avfall och göra medborgarna mer delaktiga i avfallshanteringen. En god arbetsmiljö för dem som hanterar avfallet är också en viktig del i planen. Planen innehåller uppgifter om avfall inom kommunen och om åtgärder för att minska mängden avfall och dess farlighet.

Ansvar, genomförande och spridning

Denna handlingsplan gäller för all verksamhet inom socialnämndens ansvarsområde i Uppsala kommun. Alla politiker och medarbetare ansvarar för att bidra i hållbarhetsarbetet. Respektive avdelning ansvarar för att åtgärder genomförs. Avdelning systemledning ansvarar för att planen sprids i förvaltningen och för uppföljning av densamma.

Planeringshorisonten för denna plan är treårig, vilket innebär att planen kan behöva revideras framöver för att möta mål och andra behov.

Åtgärder inom nämndens prioriterade områden

Transporter, lokalanvändning och konsumtion bedöms vara de områden som nämnden behöver prioritera för att minska sin miljöpåverkan. Syftet är att respektive avdelning ska genomföra aktiviteter utifrån enheternas förutsättningar, som bidrar till de beskrivna åtgärderna.

1 Transporter

Kommunens målsättning är bland annat att dess egna fordon är fossilbränslefria år 2020 och att upphandlade transporter är fossilbränslefria eller klimatneutrala senast år 2023.

Socialnämndens verksamheter omfattar framförallt persontransporter. För att minska miljöpåverkan från transporter är det viktigt att fortsätta utvecklingsarbetet när det gäller till exempel IT och digitala hjälpmedel som syftar till att möjliggöra resfria möten. Det behövs också incitament och styrmedel så att transportval sker utifrån minsta möjliga miljöpåverkan. Genom att styra förtroendevaldas och tjänstepersonernas transportval till alternativ med så låg miljöpåverkan som möjligt,

⁵ Kommunfullmäktige den 28 april 2014.

kan nämndens miljöpåverkan minska. Förvaltningen ska därför ta fram riktlinjer som beskriver vilka resealternativ som ska prioriteras.

Åtgärd	Samordningsansvarig	Delansvarig	År för genomförande
Ta fram och implementera förvaltningsgemensamma rutiner för hållbara transporter och resor.	Avdelningschef systemledning	Samtliga avdelningschefer ansvarar för implementering	2020–2021
Fortsätta arbetet med att digitalisera socialförvaltningen och arbetet med innovation och utveckling av digitala hjälpmedel.	Kvalitetschef	Samtliga avdelningschefer ansvarar för implementering	2020-

2 Lokalanvändning

Ett av kommunens miljömål handlar om att uppvärmning ska vara förnybar och klimatneutral 2020. Ingen av socialnämndens verksamheter äger sina egna lokaler utan samtliga hyr lokaler av annan part. Det innebär att nämnden till stor del är beroende av den kravställning eller bedömning som annan part har gjort när det kommer till exempel uppvärmning och annan energiförbrukning som kan kopplas till lokalanvändning. Genomgående ställs inte samma miljökrav på uppvärmning och materialval när det gäller inhyrning av bostäder för sociala ändamål, till exempel bostadssociala kontrakt.

Andra miljömål inom kommunen som aktualiseras vid lokalanvändning handlar om att ställa miljökrav vid materialval av till exempel golv och färg. Möjligheten att ställa sådana krav vid inhyrning av lokaler påverkas dock bland annat av tillgången till lokaler och bostäder men även ekonomiska resurser.

En övergripande målsättning i Uppsala är att ämnen i inomhus- och utomhusmiljön som har skapats i eller utvunnits av samhället, inte ska hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. En del i detta är arbetet med att minska förbrukningen av plast och helt få bort icke förnybar plast samtidigt som återvinning och fastighetsnära hämtning av avfall förbättras. Målsättningen är viktig inte minst då plast beräknas utgöra ca 35–40 procent av värmeinnehållet i avfall som förbränns. Målsättningen om minskad plastanvändning gäller samtliga nämnder inom kommunen.

Miljökrav kan också ställas när det gäller löpande inre och yttre fastighetsskötsel. Vid avtalsförhandling och i upphandling med mera kan miljökrav ställas på de produkter leverantörerna använder när fastighetsskötsel utförs. Det gäller exempelvis val av drivmedel, saltning och maskiner samt produkter som används vid städning till exempel. Verksamheterna har också möjlighet att själva använda produkter som är miljömärkta.

Nämndens verksamheter har inte full rådighet över all lokalanvändning och har även ekonomiska förutsättningar att ta hänsyn till när det gäller vilka områden och åtgärder som bör prioriteras. I första hand ska därför de områden prioriteras där verksamheterna har direkt rådighet över de beslut och val som fattas och som kan kopplas till användning av lokaler. De åtgärder som framgår nedan gäller i de lokaler där socialförvaltningen är primär hyresgäst och där verksamheten själv äger rådighet över val och krav som kan ställas eller i vart fall direkt kan påverka respektive åtgärd.

Åtgärd	Samordningsansvarig	Delansvarig	År för genomförande
Ställa miljökrav på entreprenörer vad gäller material- och produktval vid lokalanvändning.	Avdelningschef	Enhetschef	2020
När det är möjligt ska miljöklassade material och produkter väljas vid inköp av och till den egna verksamheten.	Avdelningschef	Enhetschef	2020
Säkerställa att möjlighet till källsortering och återvinning i alla lokaler där socialförvaltningen är primär hyresgäst.	Avdelningschef	Enhetschef	2020
I första hand använda återanvändbara artiklar och minska användandet av förbrukningsartiklar.	Avdelningschef	Enhetschef	2021

3 Konsumtion

I Sverige används ca 900 000 ton plast varje år, i allt från förpackningar, plastpåsar, elektronik, byggmaterial och kläder med mera. Plast ger såväl samhällsnytta som klimat- och miljönytta, men det har även negativa effekter på klimat, miljö och människors hälsa. Plast tillverkas nästan enbart av fossil råolja, vilket innebär att växthusgaser frigörs vid förbränning och står för en stor del av koldioxidutsläppen. Dessutom kan plast generellt vara farligt och skadligt för människor, djur och natur.

För att minska skadliga effekter från plast ska Uppsala kommun minska inköpen av produkter som innehåller plast och istället öka användandet av förnybara eller beständiga material. Socialnämnden behöver därför arbeta för att minska, fasa ut och så småningom få bort icke förnybar plast i sina verksamheter. Generellt kan sägas att de konsumtionsartiklar som verksamheten idag har och använder, ska förbrukas innan ny investering görs. När det är möjligt och lämpligt ska engångsprodukter bytas ut mot flergångsprodukter eller engångsprodukter med lägre miljöpåverkan.

Utsläpp av koldioxid och andra växthusgaser är ofrånkomligt när mat produceras, och innebär att all mat påverkar klimatet i någon utsträckning. Idag beräknas en genomsnittlig svensk lunch släppa ut ca 2 kg koldioxidekvivalenter, vilket är fyra gånger mer än Världsnaturfondens gräns för en klimatsmart måltid.

Uppsalas kommuns målsättning är att 100 procent av de livsmedel som köps in av kommunalt finansierade verksamheter ska vara ekologiskt producerade år 2023. Kvalitets-, djur- och miljöhänsyn i ekologisk produktion medför dock en högre kostnadsnivå jämfört med konventionell produktion. För att klara målsättningen om 100 procent ekologiska livsmedel 2023, är det därför viktigt med kunskap om ekologisk mat och hur matsedel och arbetssätt behöver anpassas för att klara budgetramarna.

Åtgärd	Samordnings-ansvarig	Delansvarig	År för genomförande
När det är möjligt ska engångsprodukter bytas ut mot flergångsprodukter eller engångsprodukter med lägre miljöpåverkan.	Avdelningschef	Enhetschef	2021
Inventera plastanvändning i verksamheten och i upphandlad verksamhet.	Avdelningschef Systemledning	Avdelningschef	2020
Utifrån inventering av plastanvändning, ta bort minst tre produktgrupper med fossil plast.	Avdelningschef	Enhetschef	2020
Alla inköp i egen verksamhet av livsmedel ska vara ekologiskt producerade.	Avdelningschef	Enhetschef	2020–2023
Säkerställa att medarbetare i egen verksamhet med relevant ansvar, har nödvändiga kunskaper för att klara kravet om 100 procent ekologiska livsmedel inom respektive budgetram.	Avdelningschef	Enhetschef	2020–2023

Uppföljning

Nämndens miljöarbete ingår i den kommunövergripande uppföljningen som sker inom olika planer och program samt i mål- och budgetarbetet. Nämndens arbete följs dessutom upp inom ramen för nämndens verksamhetsplan eller enligt särskild ordning när så är angivet.

Relaterade dokument

- Avfallsplanen
- Ekologiskt ramverk för program och planer
- Miljö- och klimatprogrammet
- Policy för hållbar utveckling
- Reglemente för kommunstyrelsen och övriga nämnder i Uppsala kommun
- Riktlinje för nämnder och bolags verksamhetsplanering och uppföljning